

SID

ابزارهای
پژوهش

سرویس ترجمه
تخصصی

کارگاه‌های
آموزشی

بلاگ
مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری
STES

فیلم‌های
آموزشی

سامانه ویراستاری (ویرایش متون فارسی، انگلیسی، عربی)

کارگاه‌ها و فیلم‌های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

روش تحقیق کمی

روش تحقیق کمی

آموزش مهارت‌های کاربردی در تدوین و چاپ مقالات ISI

آموزش مهارت‌های کاربردی
در تدوین و چاپ مقالات ISI

آموزش نرم افزار Word برای پژوهشگران

آموزش نرم افزار Word
برای پژوهشگران

International Conference on Literature and Linguistics

کنفرانس بین المللی ادبیات و زبان شناسی

بررسی محتوایی جریان فرانوگرایی (غزل پُست مدرن) در شعر معاصر ایران (از دهه ۷۰ تا امروز)

^۱لاله عرفانیان، آدکتر حسن بساک

لاله عرفانیان ، دبیر Email:erfanian7986@gmail.com

استاد دانشگاه پیام نور مشهد دکتر حسن بساک Email: bassak@pnu.ac.ac.ir

چکیده:

جریان (فرانوگرایی یا پُست مدرنیسم) یک مکتب فکری است که کلیتی جهانی دارد و در همه زمینه ها مثل هنر و معماری و نیز در ادبیات نمود یافته است. در یک تعریف ساده فرانوگرایی نظام فکری مبتنی بر تجارب انسانی و متکی بر شیوه عقل گرایی و منطقی است که در نهایت به سامان دهی زندگی اجتماعی بشر منتهی می شود و او را به سوی مدرنیته و جامعه صنعتی پیش می برد. این بینش در ادبیات منجر به تحوّل بنیادین در تفکر، واژه گزینی و ساختار شکنی در قواعد سنتی شده است.

امروزه هنر به مفهوم مطلق آن و به ویژه شعر معاصر ایران متأثر از جریان فرانوگرایی است. از سال های دهه ۷۰ تا امروز شاهد ظهور شاعرانی جوان با اندیشه ها و سبک های متمایل به تفکر (پُست مدرن) هستیم که با مبنا قرار دادن این نو گرایی، به در هم ریختن قواعد شعر – بخصوص در قالب غزل پرداخته اند. اکنون پست مدرن تعریفی جدید از غزل ارائه داده است که ویژگی های آن بسیار متفاوت تر از شکل سنتی و شناخته شده آن است اما بدیهی است که وجود این شاخصه ها نمی تواند دلیلی برای قبول یا رد کردن این جریان ادبی باشد.

در این مقاله، تصویری واضح تر از تأثیرات دیدگاه فرا مدرن در ادبیات امروز ایران ارائه شده و تفاوت های غزل کلاسیک و غزل پست مدرن مورد ارزیابی قرار گرفته است تا مخاطب ضمن آشنایی با ویژگی های این جریان شناخت دقیق تر و درک روشن تری از این تفکر بدست آورد.

کلید واژه: ساختار شکنی، طغیان احساسات، معنا گریزی، نگاه متفاوت، تصاویر روان پریش، نسبی بودن اخلاق، نو گرایی

۱-درآمد:

انسان و آنچه مربوط به زندگی اجتماعی اوست همواره چون جریانی پویا، در حال تحول و تکامل است و عنصر زبان که از ویژگی های خاص بشر محسوب می شود، مجموعه ای از افکار و اندیشه های عقلانی و منطقی است که در حیطه ادبیات به شکل نظم و نثر نمود پیدا کرده است. زبان شعر، بیانگر احساسات و عواطف زیبا و خیال انگیز بشر است، که در هر مقطع زمانی از تفکرات و اندیشه های آن دوران تأثیر پذیرفته است. طبیعتاً شعر معاصر ایران نیز متأثر از موج نو گرایی و پست مدرنی که دنیا را فرا گرفته، قرار دارد و نتیجه آن تولّد غزل (پست مدرن) می باشد. این جریان با ماهیتی کاملاً متفاوت غزل را به گونه ای دیگر توصیف می کند و در اولین گام تمام قواعد و چارچوب سنتی آنرا در هم می شکند. به کار گیری مضامین شعری دور از ذهن، واژه های غریب و ساختاری ابداعی و بی نظم از مشخصه های آن به شمار می رود. در این میان گروهی این نگرش مدرن به غزل را تایید و تحسین می کنند – گروهی ضمن نقد و تحلیل آن معایب و محاسن آنرا بر شمرده و در جهت رشد آن می کوشند و گروهی حضور آنرا نافی کرده و اساس آنرا انحراف از شعریت غزل و گرایش به هرج و مرج طلبی تلقی می کنند. در این مقاله کوشش شده زمینه گرایش به مدرنیسم و نیز ویژگی های سبک پست مدرن، بخصوص (غزل مدرن) و تأثیر آن در شعر معاصر ایران مورد بررسی قرار گیرد.

۱-۱ بیان مسأله

بحث اصلی در این پژوهش، بررسی روند شعر پست مدرن در ایران و تأثیر آن در سبک شاعری شاعران جوان پیرو این تفکر است. شیوه ای نو ظهور در ادبیات ایران که اصالتاً اروپایی است و بر پایه نگرش های جامعه غربی شکل گرفته است اما تبادل اندیشه موجب شده است که این مکتب فکری در ایران رواج یابد و به خصوص از دهه هفتاد به بعد تقلید از این گونه (سُرودن) با دلایل موجه یا غیر موجه به شدت رواج یافته و شاعرانی که قریحه خوبی داشتند یا کسانی که کم و بیش ذوق شاعری داشتند دست به خلق آثاری زدند که از این میان گروهی از اشعار قابل تأمل و دارای مفاهیم ارزنده و بعضی دیگر ضعیف و تأسف برانگیز به نظر می رسند.

International Conference on Literature and Linguistics

کنفرانس بین‌المللی ادبیات و زبان‌شناسی

مضمون یابی این گونه اشعار بر پایه تفکراتی است عاریتی که چون بنیان فکری اصیلی ندارد دچار پراکندگی و از هم گسیختگی می‌شود، که البته به گفته بنیان‌گذاران آن، این امر خود از ویژگی‌های اصلی پست مدرن محسوب می‌شود اما در واقع نمایانگر همان بی‌ثباتی فکری و روحی و تنوع طلبی بی‌حد و مرزی است که ریشه در هیچ انگاری دارد.

« بازی‌های زبانی، تصویر اسکیزوفرنیایی، هیچ انگاری، معنا گریزی، شکستن فرم، جدال با سنت، گسست روایت، چند صدایی، مرگ مؤلف، نداشتن عفت کلام، بی‌اعتنایی و توهین به مردم، طنز و ریشخند و... این ویژگی‌های فنی و محتوایی، که خاص غزل مرسوم به پست مدرن است، به عنوان معرف این غزل شناخته شده هستند. » (طیب-مرداد ۱۳۸۹ - ص ۳۳)

در این مقاله سعی شده زوایای مختلف ساختاری و محتوایی پست مدرن مورد بررسی قرار گرفته شده و برای مستدل شدن آن از بخش‌هایی از مقالات منتقدان پست مدرن و نمونه اشعار شاعران پیشرو این سبک مانند (براهنی و باباچاهی) سود برده ایم.

۲-۱ پرسش‌های تحقیق

۱- الگوبرداری و تقلید از یک سبک فکری اروپایی، در یک کشور آسیایی (با بافت سنتی و مذهبی) چه وجهی دارد؟

۲- آیا غزل پست مدرن محصول یک اندیشه نو و پویا و پایه گذار یک تحول جدید در شعر معاصر است یا صرفاً بدعتی سست پایه و از نظر ساختاری بی‌هویت و تقلیدی است؟

۳- تفکر پست مدرن در شعر معاصر از نظر محتوایی به دنبال چیست و چه پیامی را به مخاطبش منتقل می‌کند؟

۴- حدود پایبندی به قواعد شعری و رعایت وزن، قافیه، طول مصرعها در غزل پست مدرن چگونه است؟

۳-۱ فرضیات تحقیق

۱- ایران کشوری است که از گذشته‌های دور محل ظهور چهره‌های فرهیخته و شاهکارهای ادبی بوده است. با چنین

پیشینه‌ای، بدیهی است که طبع ظریف پسند ایرانی به آسانی نمی‌تواند رواج بی‌قیدی‌های گفتاری و اغشاش ذهنی،

معنا گریزی و دین ستیزی که جزء ارکان پست مدرن محسوب می‌شود را بپذیرد، زیرا شناخت ساختاری ما از غزل انسجام و استواری کلام در عین لطافت و نغز گوئی و روانی سخن است.

«غزل موسوم به غزل پست مدرن در همان حوزه ادعایی خود نیز بسیار ضعیف و دچار ضعف تألیف شدید هستند، اما با مانور شدیدی که بر روی نام پست مدرن به عمل آوردند، باعث شدند که گروه بزرگی از شاعران و متشاعران آغازین این دهه، کورکورانه به این نوع غزل یا این جنبش گرایش نشان دهند اما پس از چندی، این شاعران که مدرن‌پردازی آرام و دارای فکری

سالم بودند، متوجه عمق فاجعه شده، از این جنبش کناره گرفتند و- بجز داعیه داران نخستین - نسبت به همه آنان موضعی مخالف گرفتند. » (طیب - مرداد ۱۳۸۹ - ص ۳۱)

۲- کشور ایران سابقه‌ای درخشان در علم و ادب و فرهنگ دارد و تاریخ ادبیات آن چون درختی پر بار، آکنده از شاهکارها و افتخارات ادبی است. حتی مطالعه‌ای گذرا در آثار ارزشمند به جا مانده از بزرگان، مسیر نورانی و روشن اصالت‌های اخلاقی و اعتقادی و ارزش‌های قومی ایران را که به سوی تعالی روحی و شرافت انسانی راه می‌پوید، نمایان می‌سازد. کودکان این سرزمین با نجوای این آموزه‌های اخلاقی به رشد می‌رسند و نسل اندر نسل پایبندی به این تقیدات و ارزشهای رفتاری را از پایه‌های زندگی خود قرار می‌دهند. توجه به این نکته ضروری است که یکی از شاخصه‌های اصلی پست مدرن اصولی اعتباری و فروپاشی همین ارزش‌ها و باورها است. کمرنگ شدن همان قیدهای رفتاری و بی‌مرز شدن همه چارچوب‌های اعتقادی است.

«پست مدرن، فاقد هر گونه عمق، اصالت، اعتبار، جوهر مندی و انسجام است. زیرا همه این ویژگی‌ها را دست آوردهای آرمانی و عارضی (خود) مدرن و نشانه آسیب شناسانه هویت مدرن می‌داند. سوژه‌های که به گفته نظریه پردازان پساساختارگرا، حالت یکدست، هدفمند و آگاهانه خود را از دست داده و پراکنده و فاقد انسجام شده است.»

(نوذری - تابستان ۱۳۸۵ - ص ۱۴۰)

۳- در طول تاریخ ادبی این سرزمین، شعر ایران نیز متحول شده و آرام آرام از بافت سنتی خود فاصله گرفته و به سمت سبک مدرنیته گرایش پیدا کرده است. سبکی که فی‌نفسه در ساختار شکنی و بی‌قاعدگی و گسیختگی معنایی خلاصه می‌شود. مهمترین نکته در مرسوم شدن این جریان بومی نبودن این مکتب فکری است. جنبشی که اساس و شالوده آن از فرهنگ غرب سرچشمه گرفته و به پهنای دو قاره اروپا و آسیا از اندیشه و باور و ذوق ایرانی فاصله دارد.

«این تفکر در واقع، محصول فریب بزرگی بود که بلوک شرق (توتالیتار) و غرب (بورژوازی) تحت عنوان جهان مدرن به خورد ملت‌ها می‌داد. بلوک شرق خود را وارث حقیقت، عدالت و رهایی می‌دانست و از طرف دیگر غرب سرمایه داری نیز با اتکا به خرد ابزاری، انسان را به بردگی مدرن

کمیاده بود. بنابراین در هر دو نظام، انسان از ماهیت خود تهی و به موجودی بی‌اراده بدل شده بود. در نتیجه شکل گیری تفکر پست مدرن به

International Conference on Literature and Linguistics

کنفرانس بین‌المللی ادبیات و زبان‌شناسی

منزله طغیان انسان غربی برای پاره کردن بند‌هایی است که بر پای او بسته شده بود. بی‌جهت نیست که انگاره‌های اصلی این تفکر را عقل ستیزی، عدم باور به امور یقینی و نفی قاطعیت تشکیل می‌دهد. (طاهری - تابستان ۱۳۸۴ - صفحه ۳۱)

۴- از زمان پیدایش غزل این قالب شعری همواره الگویی مشخص و چارچوبی نظام یافته و تعریف شده داشته است. غزل کلاسیک عاشقانه است، قصیده روایتگر است، قطعه پند آموز است و ..... اما شاید بتوان گفت (غزل مدرن) نوعی شعر است که اصولاً چارچوب مشخصی ندارد و بیت و مصرع و ردیف و قافیه اش به دلخواه شاعر کم و زیاد یا حذف می‌شود و جایگاه وزن مشخص نیست. در طی سالیان اخیر که از عمر پیدایش غزل مدرن می‌گذرد شاعران پست مدرن دست به نوآوری‌هایی زده و چهره و هویتی متفاوت به آن داده‌اند و این نوع جدید از غزل را (غزل نو، غزل فُرم یا غزل پست مدرن) نامیده‌اند.

۴-۱ اهداف تحقیق

همگام با تغییر و تحولات جهانی و هم‌سو با جهت‌گیری‌های فکری و شکل‌گیری نگرش‌های تازه، ایران نیز خواسته یا ناخواسته تحت تأثیر جریان نوگرایی قرار گرفته و ناچار از پذیرش آن است البته پذیرشی مشروط، به گونه‌ای که با تغییر معیارهای پست مدرن غربی و سازگاری و انطباق آن با ارزش‌های فرهنگ ایران بتوان چهره آن را پیراسته و از کاستی‌ها و انحرافات دور کرد و آنگاه به آن از زاویه‌ای تازه نظر کرد زیرا صرفاً تقلید از روی مدگرایی و به روز شدنی نا آگاهانه نه تنها آنرا از ارزش و اعتبار می‌اندازد که نادانسته مفهوم واقعی این سبک را به هجو و بیراهه می‌کشاند و داستان (کلاغ و راه رفتن کبک را .....) تداعی می‌کند. بطور کلی اهداف بررسی محتوایی جریان پست مدرنیسم عبارتند از:

۱- علل شکل‌گیری و رشد مکتب پست مدرن

۲- بررسی مؤلفه‌های حاکم بر تفکر پست مدرن

۳- بر شمردن بی‌طرفانه وجوه مثبت یا منفی آن

۵-۱ پیشینه تحقیق

پست مدرن از پنج دهه پیش تا کنون بطور جدی مورد توجه سبک‌شناسان و صاحبان اندیشه قرار داشته است و با ظهور آثار ادبی متعدد و انعکاس عقاید و اندیشه‌های پیشگامان آن، مورد نقد و بررسی منتقدان آثار ادبی قرار گرفته است. با پیدایش پست مدرنیسم افراطی، لزوم بررسی و تحلیل محتوایی این مکتب فکری و تأثیرگذاری آن در زمینه‌های مختلف هنری و ادب فارسی بیش از پیش احساس شد و مقالات زیادی در این باره منتشر شد. در این جا شماری از مقالات و تحقیق‌های انجام شده درباره آثار پست مدرن در ایران از دهه هشتاد تا کنون ذکر می‌شود.

۱- سبک‌شناسی غزل پست مدرن

(خراسانی، محبوبه، زمستان ۱۳۹۲ - صص ۱۵۶ تا ۱۲۹)

در این مقاله «مختصات بارز کلامی از درون شعرها استخراج شده و با بررسی سبک‌شناسی واژگانی، به انتخاب الفاظ پر بسامد، جملات عامیانه یا جملاتی شبیه لکنت زبان، فعلهای مجهول، زبان شکسته و غیر رسمی می‌پردازد.

از نظر نویسنده غزلسرایان پست مدرن دو دسته‌اند: دسته متمایل به هنجار ستیزی اما متعادل و دسته دوم افراطی و تند رو و نفی‌کننده سنت، که آثار خود را تحت عنوان (غزل فُرم یا غزل مدرن) ارائه می‌دهند.

۲- پست مدرن در ادبیات و غزل فارسی

(طیب، محمود، مرداد ۱۳۸۹ - صص ۳۴ تا ۲۷)

مورد استناد در همین مقاله

۳- شاعری پیشنهاد دهنده در حوزه غزل امروز

(سلحشور، یزدان، بهار ۱۳۸۹ - صص ۱۰۲ تا ۱۰۱)

در این مقاله: «به بررسی آثار شاعران دهه هفتاد و هشتاد و سبک شعری آنان به ویژه از جهت پیچیدگی مضامین و خروج از قافیه پرداخته و نیز مجموعه آثار (صالح سجادی و سعید میرزایی) مورد مقایسه قرار گرفته است.»

۴- گیتار زدن با پیانو کاغذی .....

(طیب، فروردین ۱۳۸۹ - صص ۳۳ تا ۴۱)

دو استناد در همین مقاله

International Conference on Literature and Linguistics

کنفرانس بین‌المللی ادبیات و زبان‌شناسی

۵- پست مدرن ما و پست مدرن آنها

(خداپنده لو، سجّاد، آذر ۱۳۸۶ - ص ۱)

در این مقاله: «تحلیلی تازه از پست مدرن ارائه شده و بر دو وجهی بودن آن تأکید شده است. یک وجه محافظه کار و غیر انتقادی و دیگر وجه آزادخواهانه آن که با موضع گیری های سیاسی همراه است. از نظر نویسنده شدت جریانات پست مدرن مانند گذشته نیست و رویکرد آن در هر کشور و جامعه آن متفاوت به نظر می رسد.»

۶- علل نفوذ پذیری ادبیات ایران در مقابل مدرنیته،

(مدد پور، محمد، زمستان ۱۳۷۸ - صص ۵۵ تا ۴۲)

در این مقاله: «به بررسی و تحلیل دلایلین مسئله می پردازد که چرا ادبیات ما بعد از گذر از دوره سنتی، ادبیاتی جهانی نشد؟ آثار ادبی بسیاری از کشورهای اروپایی و آمریکای لاتین شهرتی بین المللی دارد اما ادبیات ما در جا می زند و حتی به نوعی زبان فارسی را تخریب کرده است. نویسنده یکی از دلایل این امر را چنین ذکر می کند که ادبیات ما روح فرهنگی و قومی ایران را آشکار نمی کند و سیری نزولی دارد. او معتقد است که ما به صورت مصرف کننده ادبیات دیگر ملل در آمده ایم و آثار ادبی کشورمان ارتباط جهانی ندارند.»

۷- هویت پست مدرن

(نوذری، حسینعلی، مرداد ۱۳۸۹ - صص ۳۵ تا ۲۸)

مورد استناد در همین مقاله

۸- پست مدرنیسم و شعر معاصر ایران

(طاهری، قدرت الله، تابستان ۱۳۸۴ - صص ۵۰ تا ۲۹)

مورد استناد در همین مقاله

۹- گفتمان شناسی شعر پست مدرن ایران

(رضوانیان، قدسیه -خلیلی، احمد، پائیز و زمستان ۹۳ - صص ۲۶۳ - ۲۸۵)

در این مقاله: «پست مدرنیسم به عنوان یک ژانر نو پدید ادبی مورد نقد و بررسی قرار می گیرد. نویسندگان این اثر از اصطلاح (تحلیل گفتمان) استفاده می کنند که به معنی تأثیر زمینه های سیاسی - فرهنگی - اجتماعی بر ساختارمعنایی و محتوایی در متن یک اثر است. از دیدگاه ایشان پست مدرن یک امر تمدنی نیست بلکه پدیده ای فکری است که بر اثر فضای اعتقادی - اجتماعی و فرهنگی حاکم بر جامعه دراندیشه ها و تفکرات و روحیات مردم ظاهر می شود و اینکه آنرا تقلیدی صرف از فرهنگ غرب بدانیم، سطحی نگری و پیش داوری شتابزده است. در ادامه مقاله به پست مدرن به عنوان یک تحول مثبت و یک رویکرد جدید در نوع نگاه شعر معاصر ایران اشاره شده است که جای بحث و تحلیلی عمیق تر و مو شکافانه تر دارد.»

۲- مقدمه

آنچه که با شنیدن واژه مدرن به ذهن خطور می کند تصویری از تجدد - سبکهای نو و خلّاقانه - تغییرات وسیع و همه جانبه و سلیقه هنری خاصی است که گاه درک آن احتیاج به شرح و تفسیر ابداع کننده آن دارد.

بطور کلی مدرن بودن یا مدرن اندیشی در تضاد با هر گونه سنت گرایی و تقلید و تکرار است و ارائه دهنده ایده هایی آنچنان بدیع و نو آواراست، که گاه نظام سازمان یافته و منطقی فکر را حیرت زده کرده و با مجموعه ای نامعقول، ناموزون و بی قاعده تحت عنوان (مکتب مدرنیته) روبرو می کند. اما به هر شکل این موج شتابان و فرا گیر آمده و طیف وسیعی از علاقه مندان و پیروان خود را در همه زمینه ها یافته است.

«چند دهه آخر سده نوزدهم تا سه دهه نخست سده بیستم میلادی، اوج اغتشاش در زمینه های هنر، اندیشه و ادبیات بود. همه این اغتشاش و آشوب ها زمینه را برای پیدایش جنبش افراطی پست مدرنیسم (postmodernism) که در واقع عصاره و حاصل همه آن جنبش های افراطی است، آماده کرد. جنبش پست مدرنیسم از آخر دهه ۶۰ در سده بیستم به پیدایش رسید و به سرعت همه حوزه ها را اشغال کرد که مهمترین حوزه ها، حوزه ادبیات و اندیشه با تمام زیر مجموعه هایشان بود.»

(طیب، ، مرداد ۱۳۸۹ - ص ۲۸)

بی شک تفکر اصلی مکتب پست مدرنیسم و شکل گیری اساس آن مربوط به قاره اروپا بوده است پس در یک نگاه کلی فکر و اندیشه ایرانی و حتی شرقی و آسیایی نیست و زمینه پیدایش آن نیز محصول شرایط اجتماعی - اقتصادی و مذهبی مربوط به همان دوران است. امروزه مانند بسیاری از مدّ پرستی ها رواج و تقلید از سبک پست مدرنیسم در کشور ما به ویژه در میان هنرمندان، پیروان و علاقه مندان یافته است. البته نه اینکه تأثیرپذیری از یک جریان فکری یا هنری از قسمت دیگری از کره زمین فی نفسه اشتباه باشد اما باید دید آیا جنس و مفهوم آن، با روحیات هنرمند آسیایی و بخصوص ایرانی همخوانی دارد؟ و آیا خوانندگان این آثار که تنوع بالایی از قالبهای هنرمندانه شعر و سبک های گوناگون در اختیار دارند

International Conference on Literature and Linguistics

کنفرانس بین‌المللی ادبیات و زبان‌شناسی

و سابقه ای درخشان و دیرینه در پرورش شاعران توانمند، با عقاید و اندیشه های متعالی داشته اند و چه در عهد کهن و چه امروزه (از زمان رواج شعر نو در ایران) پیوسته معرفت چهره های بی نام آور بوده اند با چنین خطوط ناموزون و مفاهیم دور از ذهن ارتباط حسی پیدا می کنند یا خیر؟ و آیا طلایه داران جریان پست مدرنیسم در ایران و نیز هواداران آن مقبولیت و محبوبیتی عمومی یافته و تاییدی ضمنی از صاحبان اندیشه وهنر ایران و دیگر شاعران این مرز و بوم گرفته اند یا نه ؟

۱-۲ متن اصلی (شکل گیری پست مدرنیسم در ایران)

پیدایش اولیه مکتب پست مدرنیسم از اروپا (دهه ۱۹۶۰) آغاز شد و دلیل شکل گیری آن ساختار اجتماعی، فشارهای اقتصادی و طغیان مذهبی بود که منجر به سقوط ارزش های اخلاقی، فروپاشی نظام اعتقادی و فرهنگی و میل مفرط به نوگرایی و تحول فکری عظیمی شد که به سرعت اقتصاد، فلسفه، معماری و هنر را تحت تأثیر قرار داد و چهره آنها را دگرگون کرد. در واقع پست مدرنیسم غرب با زیر بنای مدرنیته و گذر از آن شکل گرفت و زمانی که قواعد

مدرنیسم در ارائه راه حل های کارساز، ناتوان شد با رویکردی تازه در شکل پست مدرن ظهور کرد.

می توان گفت این مجموعه در کل جریانی مستمر بود که از نقطه آغازین شکل گیری روندی رو به رشد را طی کرد، تا در شکل اخیر مطرح شود اما در جامعه سنتی و بسته جهان سوم و به ویژه جامعه سنتی و بسته و به شدت مذهبی ایران در دوران قاجاریه، همگام با با بروز نظریه های روشنفکرانه و دور از از تحجر امیر کبیر - اقدام به تأسیس مراکز علمی چون دارالفنون و ایجاد زمینه اعزام دانشجو به خارج از کشور - فضایی باز شد که افقی وسیع تر و هوایی تازه، برای تنفس روشنفکران تحصیل کرده و مجالی برای ظهور اندیشه ها و نو آوریها به وجود آورد.

این نخستین گامها به سوی شروع تجدد و نو گرایی در ایران بود، اما نه بر پایه ای استوار و منطقی، زیرا جامعه به بن بست رسیده و به شدت سنت گرای ایران از نظر اصول و اعتقادات و بافت اجتماعی، آمادگی پذیرش این تغییرات وسیع و انفجاری را نداشت و قبول آن در کشوری که صحنه تقابل مذهب و سنت و تعصب از یک سو و گرایش به ترقی و توسعه و همگام شدن با اروپا از سوی دیگر افکار عمومی را متلاطم کرده بود، در کنار مشکلات اقتصادی و فرهنگی و تبعات جنگ جهانی و تغییر حکومت از قاجاریه به پهلوی، همه و همه این تغییرات نوگرایانه و پذیرش نشانه های مدرنیته را با شتابزدگی و بدون زیرساخت درست و کاملاً تقلیدی فراهم کرد. در نتیجه نخستین نشانه های پست مدرن در ایران بر خلاف غرب بدون گذر از مدرنیته آشکار شد. این موج نوگرایی بر همه جنبه ها و نیز ادبیات و به خصوص شعر تأثیر گذاشت، به ویژه اینکه حکومت وقت ایران در زمان رضا خان و بعد از آن محمد رضا پهلوی در سیاست و کشور داری و تغییر ساختار اجتماعی دنباله رو و معتقد به پست مدرن بودند - کشف حجاب، کم رنگ شدن نقش مذهب و مشارکت بیشتر زنان در مشاغل دولتی - از میان شاعران این دوره فروغ فرخزاد و سهراب سپهری از نخستین نمایندگان شعر پست مدرن در ایران به شمار می روند اما با وجود این تلاشها و تبلیغات فراوان باز هم تفکر پست مدرن نتوانست آنچنان که باید در بافت سنتی و مذهبی ایران رسوخ کامل یابد.

این روند آرام آرام به راه خود ادامه می داد تا اینکه ناگهان با وقوع انقلاب ۵۷ همه چیز دگرگون شد. پیروز شدن انقلاب و بدنبال آن با فاصله ای اندک شروع جنگ مسیر همه چیز را یکباره عوض کرد و همه جریانات فکری و ایدئولوژی حاکم بر جامعه و فرهنگ و هنر را به سوی آرمان خواهی، ایثار و سمبل سازی پیش برد.

پایه گذاری ادبیات جنگ و مقاومت، گرایش شعر به سوی مفاهیم کمال طلب و مضامین آزادیخواهانه و وطن پرستانه و تجلیل از مرگ سرخ از نمود های این تغییر نگرش بود. این جریان با قوت به راه خود ادامه داد تا زمانیکه جنگ پایان پذیرفت و شور انقلاب اندک اندک از شدت اولیه افتاد و احساسات تند و افراطی به روال منطقی برگشت.

آغاز دهه هفتاد را می توان نقطه عطفی در تغییر فضای سیاسی - اجتماعی ایران دانست. کم تر شدن تشنج سیاسی و دادن آزادی های نسبی، گسترش کاربران اینترنت و وسایل ارتباط جمعی و تغییر سلیقه و ذائقه فرهنگی مردم زمینه بازگشت دوباره پست مدرن را در ایران فراهم کرد و در نتیجه موجی دیگر از دیدگاه ها و تفکرات نو گرا در معماری، هنر و ادبیات به راه افتاد.

از پیشگامان شعر پست مدرن در ایران آقایان: رضا براهنی - علی باباچاهی - دکتر سید مهدی موسوی و خانمها: فاطمه اختصار، یومریم جعفری آذرمانی را می توان نام برد.

در میان آثار شاعران پست مدرن نیز می توان به دسته بندیهای قائل شد. شاعرانی که با وفاداری به قالب کلاسیک و اصیل غزل، رنگی تازه به آن داده اند و به بیان مضامین بکر و تصویر سازیهای خلاقانه اما شیوا و روان و دلنشین پرداخته و غزل مدرن را با طبع نوگرای خوانندگان جوان امروز تطبیق داده اند.

آثار زنده یاد قیصرامین پور و نیز اشعار آقای محمدسعید میرزایی از جمله آثار ارزشمند غزل مدرن است که با استواری و استحکام معنایی و درعین لطافت و روانی سروده شده است. همچنین باید به دسته دیگری از اشعار شاعران پست مدرن اشاره کرد که شاید قرار دادن آنها در ردیف آثار (عنوان محتوایی) منطقی باشد. اشعاری که به زحمت می توان آنها را شعر یا غزل (آنهم در شکل بسیار مدرنش) نامید. به نظر می رسد این دسته

International Conference on Literature and Linguistics

کنفرانس بین‌المللی ادبیات و زبان‌شناسی

از شاعران، به هم بافتن افکار بی‌نظم و در هم و مالیخولیوار را در قالب جملاتی گنگ و مبهم با شعر سرودن اشتباه گرفته‌اند. چیزی که محصول فکر و اندیشه آنان است هیچ شباهتی حتی به یک جمله ساده که قاعداً باید ابتدا و انتها داشته باشد، ندارد چه رسد به اینکه در قالب شعر و مصراع و بیت حامل پیامی باشد. در واقع بیشتر شبیه هذیان‌گویی و گفتار بی‌سرو ته کسی است که افکار پریشان خود را به عنوان شعر مکتوب کرده و درک مفهوم آن جز با تفسیر خود نویسنده میسر نیست.

۲-۲ بررسی موضوعی (مؤلفه‌های حاکم بر غزل پست مدرن)

۲-۲-۱- مخالفت با دین: یکی از پایه‌های شکل‌گیری پست مدرن (دین‌گریزی) است. دین‌ستیزی که معلول حاکمیت بی‌چون و چرا و سلطه‌گرانه کلیسا بر مردم و خفقان و استبدادی بود که نتیجه آن شورش وسیع طبقات اجتماعی و نفی مذهب و بی‌زاری از ادیان الهی بود. جامعه غرب، حذف دین از زندگی انسان و صرفاً تکیه بر عقل‌مداری و خرد بشری را الگویی قابل قبول و مورد اعتماد می‌داند و آنرا یکی از ارکان اصلی تفکر مدرن قرار داده است، اما این ایده دقیقاً بر خلاف باورهای عمیق اعتقادی مخاطب ایرانی است و موجب بی‌زاری او از چنین مضامینی می‌شود.

«یکی از مهمترین و در واقع اصلی‌ترین مواردی که در جنبش‌های دگراندیش، معمولاً به آسانی مورد بی‌مهری و عصیان قرار می‌گیرد و نادیده و دست‌چندم انگاشته می‌شود، جایگاه مقدس خداوند، ارزش‌های دینی و متون مقدس است. در جریان پست مدرن نیسزم، که پیشروترین جریان در این زمینه است، متون مقدس و ارزش‌های دینی آنچنان نادیده و به بازی گرفته شده‌اند که گویا در قطعیت آنها کوچکترین شک و شبهه‌ای اثبات شده است.»

(طیب، فروردین ۱۳۸۹ - ص ۳۵)

دو نمونه از این گونه اشعار:

دوباره خاطره‌ها کهنه شد، خدا پوسید در آرزوی رسیدن سوارما پوسید

(جعفری آذرمانی، ۱۳۸۷ - ص ۵۵)

«مبادا لحظه‌ای سیری کنی آفاق و آنفس را که کفرت در می‌آید،

چون خدا هم فرد تکراری است»

(جعفری آذرمانی) همان: ۳۴

۲-۲-۲ معناگریزی: هنگام خواندن یک قطعه شعر، آنچه در اولین مرحله توجه ما را جلب می‌کند، درکی است که از فضای مفهومی و محتوایی شعر به دست می‌آوریم. در واقع همان ارتباط اولیه‌ای است که از نظر حسّی با شعر پیدا می‌کنیم و تصورات ذهنی شاعر را در می‌یابیم. بدیهی است که باید انتخاب کلمات و ترکیب شدن آنها که خود

سازنده مصراعها و ابیات است بر اساس قاعده و نظم و هماهنگی معنایی باشد تا ما را به مقصود شاعر هدایت کند و

این همان ویژگی است که در شعر شاعران پست مدرن عمداً و گاه به شکلی افراطی نادیده گرفته می‌شود.

«سهیم شدن در تجربه و احساس ناب شاعر، بدون درک بخشی از معنای متن که در کسوت زبان جلوه می‌یابد، میسر نخواهد بود. این زبان در مجازی‌ترین صورت خویش، باید پیوند خود را با صورتها و معانی تثبیت شده که در بین گویشوران یک جامعه زبانی قابل فهم است، حفظ کند و گر نه امکان هر گونه ارتباطی میان متن و خواننده خود به خود گسسته می‌شود. مانند شعر بی‌مفهومی نظیر قطعه زیر، که گویی فقط برای غافل‌گیری خواننده از طریق پَرشهای ناگهانی، جملات ناقص و غایب نمودن بخشی از عناصر زبانی به وجود می‌آیند.»

(طاهری، تابستان ۱۳۸۴ - ص ۳۸)

پیش از تولد تو بود که من عاشق تو شدم

گل می‌چکید

و از زمین پرتاب میروم یا می‌پرم

و عمه من از مفرغ یا پاپیروس می‌خوابد

از دوست داشتنی‌تر از با نیست

خوردم مرا به خواب دوش مرا خورده‌ای گل می‌چکد

(براهنی، خطاب به پروانه‌ها، ۱۳۷۴ - ص ۹۹)

International Conference on Literature and Linguistics

کنفرانس بین المللی ادبیات و زبان شناسی

۲-۲-۳- ماهیت دائم تغییر: تفکر حاکم بر پست مدرن چنین اقتضا می کند که به واسطه ماهیت دائم التغیر و پیوسته شکل پذیر- حسّ لحظه ای - که دارد ، بر معنا و محتوای شعر ارجحیت دارد. یعنی همان درک آنی و حسی که از ذهن شاعر عبور کرده و مجموعه ای از گریز های منقطع ، جملات بی هدف و موضوعات پراکنده و جدا از هم را به عنوان شعر عرضه می کند که تنها باعث سردرگمی خواننده می شود . «نگرش و دیدگاه های ارائه شده درباره خود یا هویت پست مدرن ، جملگی مؤیدیک تز یا فرضیه اساسی است مبنی بر این که هر شخص چیزی نیست جز بازی سطوح ، مجموعه ای از نشانه های جابه جا شونده و دائم در حال تغییر و دگر گونی در واقع انسان در ورای چهره آشکار و صریحی که به جهان نشان می دهد ، چیزی به نام خود حقیقی و اصیل پنهان نساخته تا بخواهد در فرصتی مقتضی آنرا از پرده بیرون آورد و عیان سازد. هر چه که هست در سطح است . »

(نوذری ، تابستان ۱۳۸۵- ص ۱۴۷)

نمونه ای از شعر بی مفهوم اثر (علی بابا چاهی) شاعر پست مدرن که آنرا شعر(سفید خوانی)نامیده است .

این عکس پاره پاره

باچشمهای تیره و بعدا که رد پای تو را

با دهن پیش از این و از این پس

که هر دقیقه اسم تو را

نه اصلاً

تو حق اینکه کاردی بر گلولی کسی

یامثل رود خانه ای که جسد های کاغذی از دور دست

به دریا

در خواب هم اجازه نداری که سایه شمشیرت را

گیرم ادای زندگی هست و

از اینجور کارها ....

(علی بابا چاهی ، نم نم باران) ۱۳۵۷ ، صفحه ۵۶ و ۵۷

۲-۲-۴-تخیل: ماهیت شعر با خیال انگیزی و خلق تصاویری بدیع که از ذهن عادی افراد دور است همخوانی دارد . آن مضامین بکری که ذهن خلاق شاعر می سازد و آنرا با قدرت ترکیب موزون الفاظ، چون تابلویی زیبا پیش چشم خواننده می گستراند . این دقیقاً همان لذت روحی است که از خواندن شعر نصیب مخاطب او می شود . اما در شعر پست مدرن تخیل راه افراط پیموده و از معنای اصلی خود خارج شده است و دیگر نه دلیلی برای زیبایی شعر بلکه عاملی برای قطع شدن ارتباط حسی خواننده و شعر شده است .

«در حوزه صورخیال در شعر شاعران این جریان ،تغییرات بنیادینی صورت گرفته است و گاه به بهانه دوری از تصویر آفرینیهای تکراری ، فضای شعر آنها از هر نوع صورت خیالی تهی شده است. این شاعران همواره بر متمایز بودن هنر، خوداز تجربیات پیشین اصرار می ورزند و از تصویر پردازیهای معمول فاصله می گیرند . در کنار آفرینشهای نا متعارف صورتهای بیانی ، تصاویری که خلق می کنند به دلیل انتزاعی بودن و پراکندگی بیش از حد آنها، بر ابهام محل این اشعار می افزایند و ارتباط خواننده با متن را قطع می کنند.»

(طاهری ، تابستان ۱۳۸۴ - ص ۳۹)

بر سر در سینما / در پوستری رنگی

از فیلمی / که آنرا ندیده ام

او را / وقتی که دیدم جا خورد

از پوست خود آمد بیرون / سوار ماشین شد

و در بین راه تهران - چالوس / تا آمدم پشت سر خودم را ترک کنم

رودخانه مکث کرد / ایستاد

و چادر از سر شب افتاد / با بیل هم نمی شد از زمین دل کند

بعد هم / غروب شد

پنجره ای ته دریا / آتش گرفت

(عبدالرضایی ، فی البداهه ، ۱۳۷۹ ، صص ۵۶ - ۴۶)

International Conference on Literature and Linguistics

کنفرانس بین المللی ادبیات و زبان شناسی

۲-۵- بی قاعدگی : نظم ساختاری شعر یعنی وابستگی اجزاء کل مجموعه ای که به عنوان شعر عرضه می شود ، آنرا به شعریت خود نزدیک می کند و درک همراه با التذاذ آنرا برای خواننده میسر می سازد . اما در غزل پست مدرن گویی ستیزی پنهانی با هر نظم و قاعده و هماهنگی اجزاء در شعر وجود دارد ، زیرا زیبایی را در بی قاعدگی بی نظمی و درهم ریختگی می جوید .

«هنرمند اصیل برای حفظ ساختار متشکل اثر ادبی از شگردهای متعددی استفاده می کند و انسجام و یکپارچگی متن را تضمین می کند . موسیقی بیرونی (وزن ، قافیه و ردیف) ، روایت و مکالمه از این جمله اند . اما تغییراتی که در شعر پست مدرن صورت گرفته است بر اساس نوعی آزمایش و خطا و نیز تبعیت محض و ناشیانه از شعر پست مدرن غربی بوده است . توجه افراطی به اشکال نا متعارف هنری ، شاید به دلیل فقدان اندیشه و تفکر عمیق در بین این شاعران است . شاعران این جریان شکل را در بی شکلی مطلق جستجو می کنند و بر این باورند پس از در هم ریختن اجزا و عناصر هستی و در کنار هم قرار دادن آنها ، شکلی جدید به وجود می آید که شباهتی به اشکال گذشته ندارد.» (طاهری ، تابستان ۱۳۸۴ ، صص ۴۲ و ۴۱)

نمونه شعر

سبیل من میزان نیست / و همین تعادل دنیا را به هم خواهد زد
حالا تو چه می گویی اگر از همین عصر / خورشید کج را نشان بدهم
و یخ های پرونده هارا / که قطره قطره آب می شوند؟ آسمان پاریس را
که این قدر تعریفش کرده ای / مگر نه این که یک در چوبی نجات داد / که هیچ متعلقاتی نداشت ؟
من سوررئالیست یک موش هستم / که خیال می کند دمش را شناخته ، اما .....
راستی این آژانها / عجب سبیل مرتبی دارند
(خواجهات ، جمهور ، ۱۳۸۰ ، صص ۳۸ - ۲۸)

۲-۶- محور هم نشینی و جانشینی : گسیختگی معنایی ، بکارگیری مفاهیم پراکنده و انتخاب ناهماهنگ واژه ها در یک واحد کلامی مانند جمله یا یک شعر ، موجب در هم ریختگی عناصر ضروری جمله در محور هم نشینی و جانشینی می شود .
«احساس شگفتی بهجت زایی که از طریق یک صورت خیالی در خواننده ایجاد می شود ، محصول تلاش ذهنی وی برای درک رابطه ادعایی شاعر است ، ولی شگفتی برخورد با زبان دیگرگون هر چند ممکن است تأمل و درنگ خواننده را در پی داشته باشد ، انفعالی لذت بخش به او دست نخواهد داد . در این قطعه شعر ، پاره ای از عناصر ضرور جملات و نیز محور هم نشینی و جانشینی در هم ریخته شده و به نظر نمی رسد لذتبخش باشد .»

(طاهری ، تابستان ۱۳۸۴ ، صص ۴۰)

حالا که در سرایشی افتاده ام / قدمهای بلندی اگر بردارم ، حق دارم
تو عجله که نداری / هر طور که می خواهی دلت را
آن پایین اما انگار چیزی ، یا کسی که مرا / و خاک تازه ای که مرا
و چند شاخه گل مرا / اما این طور هم که نمی شود ، اصلاً نمی شود
لاجرم ابر های این طوری را / پس می زنم
سراشیهایی این طوری را / خاک تازه اینطوری را
و چند شاخه گل این طوری را / تو که عجله نداری
(بابا چاهی ، نم نم باران ، ۱۳۷۵ ، صص ۱۲۰ - ۱۱۹)

۲-۷- بیان پریشی : مدعیان پست مدرن به دنبال نو آوری ، مضمون یابی و واژه گزینی های تازه در آثار و اشعار خود هستند ، که این خود منجر به یافتنی روشهایی برای نو آوری در زبان می شود . اما نو آوری از جنس ویرانگری در قواعد زبانی و صرفی و نحوی ، به کار بردن معنا در عباراتی غریب و پیچیدگی های گفتاری تا حدی که دیگر زبان نه زبان شعری و نه اصولاً زبانی قابل درک برای مخاطب است . شاید واژه هذیان گویی و بیان پریش توضیح دقیق تری برای اینگونه گفتار باشد .

« حذف عناصر زبانی بدون قرینه لفظی و معنوی ، حذاست ف حروف ، ساختن افعال و مصادر جعلی ، فضای اشعار را مبهم کرده است . عنصر (روایت) که در اغلب گرایش های شعری دوران معاصر دیده می شود ، از شاعران این دوران حذف شده است و علاوه بر اینکه شکل درونی اشعار را سست کرده ، بر ابهام فضای شعرها افزوده است . دخل و تصرف افراطی در زبان ، موجب قطع ارتباط مؤثر خوانندگان با متن اشعار آنها شده است .

International Conference on Literature and Linguistics

کنفرانس بین المللی ادبیات و زبان شناسی

به نظر می رسد بحران مخاطب در شعر دهه هفتاد به کرات از سوی منتقدان و حتی پیروان این جریان ابراز شده است ، ریشه در زبان نا مألوف و در هم ریخته شعر آنان دارد .

(طاهری ، صص ۴۷ - ۴۶)

نمونه شعر (بیان پریشی)

کبریت می کشی / و خانه ای آتش گرفته را پشت سر خود

تمثیلی در کار نیست / تو عیناً خانه ای آتش گرفته را

وقتی که دور می شوی / از دور دور می شوی

از چشمهای خودت دور می شوی / از دستهای خودت که قوطی کبریتی را

و با نگفتن اینکه چرا می گویی / از واقعیت دیگری حرف می زنی

از حادثه در حال وقوع / افقها را در هم می آمیزی

و کشف می کنی که تا به کجا / و با نگفتن اینکه چرا

قوطی کبریتی را .....

(بابا چاهی ، نم نم بارانم) ، ۱۳۷۵ ، صص ۱۰۹ - ۱۰۸

بخشی از یکی از شعرهای مجموعه پیاپو (مریم جعفری آذرمانی) که گونه ای از بی محتوایی و بیان پریشی است :

پرده به پنجره اش پر می دهد / پنجره بوی کبوتر می دهد

در به کلید کسی وابسته نیست / حس درخت تناور می دهد

شب شد و شعر اتاقش را نگفت / تن به سپیده بستر می دهد

(مریم جعفری آذرمانی ، مجموعه شعر پیاپو ، ۱۳۸۵ ، صص ۲۷)

از دیگر شاعران معروف و پیشتاز پست مدرن در ایران می توان از (رضا براهنی) نام برد . او از کسانی است که پیرو تفکر معناگرایی در شعر است و دور بودن از محتوای درونی و حسی بودن شعر ، را ویژگی های شعر پست مدرن می داند.

« افراطی ترین دیدگاه های براهنی درباره شعر ، در مقاله بلند (چرا من یک شاعر نیمایی نیستم ؟) دیده می شود . اوج افراط ادبی براهنی در این جمله پدید آمده است که می گوید : نیما وزن هجایی و انداز مصرع را شکست ، شاملو شعر را وزن رها کرد و من می کوشم تا شعر را از معنی رها سازم »

نمونه ای از اشعار (رضا براهنی)

.... آری ببین / تو مرا / تا ته ببین

زیرا اگر تو مرا نبینی ، من هم نمی بینم

با وسعت نگاه برگشته به درون ، به درون برگشته ، تا ته را ببین !

تو شانه بزنی ! / اگر تو مرا خوابانی من هم نمی خوابم نمی بینم

اگر تو مرا / حالا بیا تو شانه / بزنی زانو !

من هیچگاه نمی خوابم از هوش می روم

دیروز رفته بودم ، امروز هم از هوش می روم

افتادنی که مرا می افتد هنگامه منی که می افتد معشوق

(طیب ، مرداد ۱۳۸۹ - صص ۳۰)

نمونه ای دیگر از شعر آزاد با ویژگی های (پست مدرن)

مردی که اگر از خیرش می گذشتند / و می گذاشتند بزند دست به هر کاری

اگر می خواستند چه می شد / گم نمی شد

از جاده ها سنگی / حتی به سمت اگر پرت می کردند

آخ هم نمی کردند / این سالها اگر می کردم

اگر چه این درد همه از این است که همه کرد و

و نزد به هر ویتروینی دست اگر می شد زد / اگر دستبرد می شد زد در تاکسی

کم می شد از هیچ دستی دست / نعل وار و اگر زد می شد .....
www.SID.ir

International Conference on Literature and Linguistics

کنفرانس بین المللی ادبیات و زبان شناسی

(طیّب ، مرداد ۱۳۸۹ ، ص ۳۱)

نتیجه گیری :

از دیر باز نام ایران در عرصه شعر و شاعری با غزل های شیرین و شیوا و نام آوران جهانی آن چون سعدی و حافظ

عجین شده و زیانزد آن در میان بزرگان این سبک با خطی زرین ثبت شده است . امروز نیز، پدیده (غزل نو یا

غزل پست مدرن) به مدد ذوق و قریحه سرشار شماری از شاعران خوش بیان و لطیف الطبع این مرز و بوم راه خود را با قوّت و استحکام و در عین زیبایی و روانی ادامه می دهد . در این مقاله چگونگی پیدایش و راه یابی این مکتب فکری در ایران و مسیر رشد آن ، به ویژه در شعر معاصر ایران مورد بررسی قرار گرفت و انواع آن از نظرمحتوایی و ساختاری معرفی گردید . از نظرنویسنده تحوّل و تنوع در مضامین و به روز شدن غزل فارسی از شکل سنتی به شکل مدرن ، بسیار نیکو و پسندیده است . اما دریغ است اگر توسط بعضی از شاعران جوان ، خام اندیشانه و عجولانه و به دور از سواد کافی و تجارب لازم و آن هم با شکلی تقلیدی و کپی شده از روی الگوی غربی ، به نام غزل پست مدرن سرهم بندی شود و ذهنیتی اشتباه و پیش داوری نادرست از این سبک جدید را در خواننده ایجاد کند .

در یک جمع بندی کلی می توان غزل پست مدرن را چنین تعریف کرد :

۱-شاعران سُراینده غزل پست مدرن سعی دارنداز چارچوب سنتی فاصله گرفته و به نوعی از قید آن رها شوند اما آن هایی که غزل مدرن را در شکل سالم آن می سُرایند به اصالت کلی قالب غزل و قواعدآن وفادار هستند وبه این ترتیب هم فضای بازتروآزادی مضامین را در اختیار دارند و هم ساختار کلی غزل را رعایت می کنند .

۲- در مقوله وزن در غزل پست مدرن می توان آسان گیری و گاه سُستی در رعایت وزن را در اینگونه اشعار دید تا

حدّی که گاه وزن از دست می رود و یا عمداً تضعیف می شود، گاهی نیز وزن در شکلی سنگین و نا آشنا و دور از ذهن به کار برده می شود .

۳- ردیف و قافیه در شکل سالم و منطقی غزل مدرن به فراوانی دیده می شود ، اما در نوع افراطی آن گاه عمداً حذف می شود وگاه به واسطه شکل بی قاعده آن نادیده گرفته می شود .

وقتی درختهای کنار خیابان با من حرف می زنند / من به « شما » تبدیل می شوم

و فکر می کنم که زبان صرفاً برای بیان واقعیت نیست / ارجاع من به آنچه شما فکر می کنید نیست

و هر کسی می تواند جای مرا عوض کند در سراسر این متن / حتی اگر مرا صدا نزن

و در اواخر یک سطر نیمه تمام با اشاره ای از دور / فعلاً که اتفاق عجیبی نیفتاده است

جز آنکه چشمهای تو را / و پاکتی که هیچ وقت به مقصد نرسید

از پستیچی که بپرسی / از درختهای کنار خیابان که بپرسی

از زنگ درِ ما که بپرسی / من به « شما » تبدیل می شوم ....

(بابا چاهی ، نم نم باران) ۱۳۷۵ ، صص ۳۸ - ۴۸

در خاتمه امید است با جریان متحوّل و پویای شعر ایران که همواره حرکتی رو به جلو دارد ، شاهد آثاری پخته تر ، منسجم تر و شیوا تر در(غزل نو) باشیم و تعریف جدید و شایسته ای از سبک (پست مدرنیسم) در غزل معاصر ایران داشته باشیم .

فهرست منابع

۱-سبک شناسی غزل پست مدرن ، نویسنده : محبوبه خراسانی

مجله پژوهشهای نقد ادبی و سبک شناسی ، زمستان ۱۳۹۲ ، سال ۴ (صص ۱۵۶ - ۱۲۹)

۲- پست مدرن در ادبیات و غزل فارسی ، نویسنده : محمود طیّب

مجله کتاب ماه ادبیات ، مرداد ۱۳۸۹ ، شماره ۱۵۴ (صص ۳۴ - ۲۷)

۳-شاعری پیشنهاد دهنده در حوزه غزل امروز ، نقد : یزدان سلحشور

مجله شعر ، بهار ۱۳۸۹ ، شماره ۶۹ (صص ۱۰۲ تا ۱۰۱)

۴- کارنوالی از تشنج و کلمه ، نقد : سید مهدی موسوی

مجله شعر ، بهار ۱۳۸۹ ، شماره ۶۹ (صص ۱۱۰ تا ۱۰۵)

۵- پرونده شعر جوان (سُرایش در خوف و رجا) ، نقد : حمید رضا شکار سری

مجله شعر ، بهار ۱۳۸۹ ، شماره ۶۹ (صص ۱۱۰ تا ۹۷)

۶- فارغ از هیاهو ، نویسنده : جلیل صفر بیگی

مجله شعر ، شهریور ۱۳۸۷ ، شماره ۶۰ (صص ۳۷ تا ۳۵)

International Conference on Literature and Linguistics

کنفرانس بین المللی ادبیات و زبان شناسی

- سکوت بلوط ، نویسنده : عباس احمدی
مجله شعر ، خرداد ۱۳۸۷ ، شماره ۵۷ (صص ۷۳ تا ۷۰)
۸- گیتار زدن با پیانو کاغذی .... ، نویسنده : محمود طیب
مجله کتاب ماه ادبیات ، فروردین ۱۳۸۹ ، شماره ۱۵۰ (صص ۴۱ تا ۳۳)
۹- پست مدرن ما و پست مدرن آنها ، گزارشگر : سجاد خداپنده لو
مجله باز تاب اندیشه ، آذر ۱۳۸۶ ، شماره ۹۲ (یک صفحه)
۱۰- کارکرد دیگرگون قافیه در غزل معاصر ، نویسنده : غلامرضا کافی
مجله کاوش نامه زبان وادبیات فارسی ، پاییز زمستان ۱۳۹۱ ، شماره ۲۵ ، علمی/ پژوهشی (صص ۱۶۴ تا ۱۳۵)
۱۱- در حسرت آن قله (نگاهی به غزل محمد علی بهمنی) ، نویسنده : حمید رضا شکار سری
مجله شعر ، نیمه دوم زمستان ۱۳۸۳ ، شماره ۴۰ (صص ۱۷ تا ۱۴)
۱۲- آموزه های شاد زیستن با تکیه بر غزلیات حافظ شیرازی ، نویسنده : علی اکبر باقری خلیلی
مجله مطالعات ملی ، تابستان ۱۳۸۸ ، شماره ۳۸ ، علمی / پژوهشی (صص ۱۲۶ تا ۱۰۱)
۱۳- عرفان پست مدرن و عرفان اسلامی ، نویسندگان : محمد رضا عابدی - میر جلیل اکرامی
مجله پژوهش های ادبی عرفانی ، زمستان ۱۳۸۶ ، شماره ۴ ، علمی / پژوهشی (صص ۹۰ تا ۶۱)
۱۴- علل نفوذ پذیری ادبیات در مقابل مدرنیته ، نویسنده : محمد مدد پور
مجله سوره اندیشه ، دوره اول ، زمستان ۱۳۷۸ ، شماره ۷۵ (صص ۵۵ تا ۴۲)
۱۵- نمونه هایی از شعر مدرن
مجله ارغنون ، زمستان ۱۳۷۷ ، شماره ۱۴ (صص ۲۸۳ تا ۲۲۱)
۱۶- هویت پست مدرن ، نویسنده : حسینعلی نوذری
مجله کتاب ماه ادبیات ، مرداد ۱۳۸۹ ، شماره ۱۵۴ (صص ۳۵ تا ۲۸)
۱۷- پست مدرنیسم و شعر معاصر ایران ، نویسنده : قدرت الله طاهری
مجله پژوهش های ادبی ، تابستان ۱۳۸۴ ، شماره ۸ ، (صص ۵۰ تا ۲۹)
۱۸- شاعری با پلک زندهای پست مدرن ف نویسنده : پیام عزیزی
مجله گوهران ، بهمن ۱۳۸۷ ، شماره ۱۹ و ۲۰ (صص ۱۴۹ تا ۱۳۸)
۱۹- نقد عرفان پست مدرن ، نویسنده : حمید رضا مظاهری سیف
کتاب نقد ، تابستان ۱۳۸۴ ، شماره ۳۵ (صص ۵۰ تا ۱۹)
۲۰- سهراب شاعر پست مدرن ، نویسنده : محمد غفاری
مجله حافظ ، شهریور ۱۳۸۶ ، شماره ۴۴ (صص ۳۷ تا ۳۵)
۲۱- بررسی مبانی تحول شعر فارسی در سه دوره سنت ، مدرنیسم ، پست مدرنیسم
نویسندگان : مهدخت پور خالقی و سعید زهره وند
مجله جستارهای ادبی ، بهار ۱۳۸۷ ، شماره ۱۶۰ ، علمی / پژوهشی (صص ۹۸ تا ۷۵)
۲۲- پست مدرنیسم در شعر های بابا چاهی ، نقد : عبدالعلی دستغیب
مجله جهان کتاب ، خرداد و تیر ۱۳۸۹ ، شماره ۲۵۳ و ۲۵۴ (صص ۴۳ تا ۳۸)

International Conference on Literature and Linguistics

کنفرانس بین المللی ادبیات و زبان شناسی

Laleh Erfanian, Hassan Bassak

Laleh Erfanian, erfanian 7986@gmail.com

Hassan Bassak, Payamenoor University -Mashhad Branch Email: bassak@pnu.ac.ac.ir

Abstract

Ultramodernism is a universal school of thought which has been appeared in different fields such as art, architecture and literature. In a simple definition, ultramodernism is a school of thought based on human experience relied on rational and logical that ultimately leads to rearrangement of human social life and leads human towards modernism and industrial social life. This insight in literature has led to basilar metabolism in anxieties=thinking , wordage and deconstruction of old rules.

Today, postmodernism has presented a new definition of sonnet which has different features from its traditional version. But it is obvious that these features (barometers) do not mean acceptance or rejection of this literary movement.

This article has presented a more clear image of effects of ultramodernism approach in Iran current literature and has evaluated the differences between classic and post-modernistic sonnets so that, reader could reach a more precise recognition and clear understanding of this style of thinking along with familiarity with these features.

Key word: deconstruction, emotional outburst, meaning aversion, different

SID

ابزارهای
پژوهش

سرویس ترجمه
تخصصی

کارگاه‌های
آموزشی

بلاگ
مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری
STES

فیلم‌های
آموزشی

سامانه ویراستاری (ویرایش متون فارسی، انگلیسی، عربی)

کارگاه‌ها و فیلم‌های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

روش تحقیق کمی

آموزش مهارت‌های کاربردی
در تدوین و چاپ مقالات ISI

آموزش نرم افزار Word
برای پژوهشگران